
Sebeobrana a právo

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou takové okolnosti, které způsobují, že čin, svými rysy podobající se trestnému činu, není pro společnost nebezpečný, a tudíž není trestným činem.

Jedním z nejdůležitějších úkolů našeho státu je ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob. Tato práva garantuje právní řád České republiky a zajišťuje je prostřednictvím státních orgánů a orgánů státní správy a samosprávy.

Mezi tato práva patří např. právo na:

- Život
- Zdraví
- Majetek
- Osobní svobodu
- Domovní svobodu

Jednotlivé trestné činy mají za úkol objektivně posoudit orgány činné v trestním řízení, jakými jsou Policie České republiky, nezávislé soudy a státní zastupitelství. Dále je důležité posoudit subjektivní hledisko napadeného ve snaze dosáhnout spravedlnosti. Občan, má právo bránit svá práva zákonným způsobem, které stanová zákon a to za použití přiměřeného násilí.

Mezi okolnosti vylučující protiprávnost dle Trestního zákona č. 40/2009 sb. patří:

- § 28 Krajní nouze
- § 29 Nutná obrana
- § 30 Svolení poškozeného
- § 31 Přípustné riziko
- § 33 Oprávněné použití zbraně

§ 28 Krajní nouze

(1.) *„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestným zákonem, není trestným činem.“*

(2) *„Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“*

Tento paragraf opravňuje kohokoliv odvracet přímo hrozící nebezpečí, a to jakoukoliv činností, opatřením apod., jež směřují k následnému odvrácení. **Nebezpečí** ohrožuje životy, zdraví, majetek apod., avšak nemá podobu útoku trestně odpovědného člověka, jak je tomu v nutné obraně. Charakter nebezpečí mohou mít např. přírodní síly, nebezpečná lidská jednání osoby mladší 15 let či osob choromyslných apod. **Nebezpečí přímo hrozící znamená**, že postačí přítomnost ohrožení, tudíž nemusí dojít k porušení. Hrozba musí být však reálná. **Nebezpečí lze za daných okolností odvrátit jinak** znamená, že musí být využito všech možných opatření, které nebezpečí mohou odvrátit (např. vypnutí elektrického proudu, přivolání složek integrovaného záchranného systému). Způsobení škody při jednání v krajní nouzi může být způsobeno komukoliv. Pokud nejsou splněny všechny podmínky krajní nouze, tak dochází k tzv. excesu, neboli vybočení z krajní nouze.

Představte si situaci, kdy jdete po ulici a vidíte, že kousek od vás tři muži kopou do bezbranné oběti ležící na zemi. Rozhodně nejste tak fyzicky vybaveni, abyste se postavili přesile útočníků a nikdo není ani poblíž. Mobil také při ruce nemáte, ale stojíte přímo vedle výlohy obchodu s drahými šperky a výloha je chráněna bezpečnostním alarmem. Na zemi leží dlažební kostka a vy ji hodíte plnou silou do skleněné výlohy ve snaze spustit alarm. Alarm je většinou napojen na centrální pult ochrany nebo přímo na policii, ale hlavně alarm spustí sirénu. Hluk, který jste způsobili, bude mít za následek, že skupina zbabělců kopajících do bezbranného člověka ležícího na zemi svého jednání zanechá a bude se snažit z místa činu co nejrychleji zmizet. Svým činem jste sice způsobili škodu na majetku třetí osobě, která neměla s činem vůbec nic společného, ale dle zákona za to nejste trestně odpovědní, protože jste jednali v krajní nouzi. Způsobili jste sice škodu na majetku třetí osobě, ale za cenu ochrany lidského života, což je samozřejmě vždy cennější.

§ 29 Nutná obrana

(1) *„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.“*

(2) *„Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“*

Nutná obrana není povinností občana, ale je to jeho právo. Každý má právo bránit se nežádoucím napadením a je právem každého se svobodně rozhodnout, zda tohoto práva využije či nikoliv. Nelze nikomu přikázat, aby nebezpečí či

útok strpěl. Výjimkou jsou osoby, kterým zákon nebo služební předpisy ukládají útokům čelit. Takové osoby jsou povinny čelit nebezpečí ve formě útoku.

Tento paragraf opravňuje kohokoliv odvracet **přímo hrozící nebo trvajícím útokem**. Útok nemusí směřovat pouze k této osobě, ale může se jednat o pomoc ostatním spoluobčanům. Odvracením je myšleno opatření, činnost či zákrok, který směřuje k zastavení, či překažení útoku.

Útok znamená úmyslné protiprávní jednání člověka, útočníka nebo útočnicků, může se jednat i o poštvané zvíře člověkem. Útok musí být vždy skutečný, ne domnělý.

Útok přímo hrozí a z jednání útočníka a celkových okolností je zřejmé, že útok nastane, tudíž nemusíte čekat, až bezprostředně nastane.

Následek způsobený útočnickovi může být dle zákona stejně závažný, nebo ještě závažnější než hrozil. Nepoměr mezi způsobem útoku a způsobem obrany je naprosto podstatný. Dle zákona **nesmí být způsob obrany zcela zjevně nepřiměřený způsobu útoku**. Obrana musí být taková, aby s co nejmenším rizikem pro napadeného spolehlivě odvrátila a ukončila útok. Pokud má být obrana ze strany napadeného smysluplná, musí být obrana intenzivnější než útok a tudíž i nepřiměřená. Každý útočník na sebe musí brát veškeré riziko a počítat s tím, že když někoho napadne tak může být zraněn nebo dokonce může o svůj život přijít.

Útočník musí nést zodpovědnost za své protiprávní jednání, on určuje způsob obrany a jeho intenzitu. Nebyl napadeným žádán, aby zaútočil a že útok provedl, bylo jeho svobodné rozhodnutí. Proto útočník nese veškeré riziko na sebe a tím byl srozuměn, že bude při odvracení útoku zraněn, nebo také odvracení útoku nemusí přežít.

§ 30 Svolení poškozeného

(1) *„Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.“*

(2) *„Svolení podle odstavce 1 musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům.“*

(3) *„S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.“*

Pro bližší vysvětlení uvedeme příklad. U dveří zazvoní sousedka z vedlejšího domu. Sdělí vám, že si zabouchla dveře a klíče má z druhé strany dveří. Pokud zavolá zámečníka, bude to trvat nějaký čas a stát dost peněz. Proto vás poprosí, abyste rozbil malé okénko v komoře, jako levnější variantu, dostal se do domu a otevřel. Je to její svobodné rozhodnutí a jejím svolením máte možnost učinit škodu na jejím majetku, v tomto případě rozbítí okna, za což nemůžete být následně potrestán.

§ 31 Přípustné riziko

(1) *„Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.“*

(2) *„Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přiči dobrým mravům.“*

Pro bližší vysvětlení uvedeme na příkladu ve sportovní činnosti. U kontaktních sportů, zejména u bojových sportů, sportovec nastupuje na závody s vědomím, že může dojít k zranění. Je samozřejmé, že musí být dodrženy daná pravidla v konkrétním sportu. Pak by měla být trestně právní odpovědnost vyloučena.

§ 33 Oprávněné použití zbraně

„Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraň v mezích stanovených jiným právním předpisem.“

Použití zbraně umožňuje mnohdy účinnou a šetrnější obranu, než jiné způsoby obrany. Stačí na útočníka namířit zbraň, pohrozit mu, vystřelit varovný výstřel do vzduchu, aby došlo k následnému ustoupení od útoku.

© Radim Pavelka, Adam Zdobinský, 2017
© Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu
ISBN 978-80-87647-10-3